

putten: ze geven niet meer dan het minimum noodig om de scholastieke verkeerde probleemstelling, uiteraard gevolgd door foutieve soluties, te belichten.

Ook hier vertoonen de Middeleeuwen allermint eenvormigheid. De Augustijnsche richting ziet de dingen zoo geheel anders dan de aanhang van Thomas.

Wat eerstgenoemde aangaat, de van de Neoplatonici overgenomen tweedeeling der kennis doet in de kennis van de apriorische ideeën-wereld een goed zien, dat naar God, den top der pyramide, heenvoert. Augustinus wraakt niet deze ordening: slechts de hoogmoed der wijsgeeren, die wanen deze kennis aan zichzelf te kunnen danken moet vervangen door deemoed en den liefdegeest die heerscht in de kerk van Christus ⁴⁶). Zelfs indien men meent dat daarmede slechts vruchten der levendmaking zijn bedoeld, komt het geloof aan de in den loop der historie verstrekte mededeeling omtrent de met den gang der gebeurtenissen zich wijzigende verhouding van God tot den mensch zodoende allermint tot z'n recht: de oudheid had te weinig historisch besef, dan dat van hare systemen hier voldoende onderscheiding kon worden verwacht. De aansluiting bij haar kwam dan ook de theologie op gemis van alle zelfstandigheid tegenover de wijsbegeerte — en welke! — te staan.

De kerstening der Germaansche volken deed bovendien nog het goede bij Augustinus, de onderscheiding der menschheid in twee groepen, practisch verloren gaan: de menschheid werd universalistisch-pauselijk gelijkgesteld aan de algemeene kerk. Zoo moest ook haar 'n plaats bereid zijn in de pyramide: vanzelf kwam haar in orde de rang toe tusschen God en het overige, de natuur. Terwijl dus eenerzijds zoo sterk mogelijk haar verbinding met de genade en de verzoening — en dus met een bepaalde periode der geschiedenis van de menschheid — werd gehandhaafd, kwam ze toch als 'n eeuwig bestanddeel voor in het panteologisch systeem ⁴⁷). Bracht dit standpunt de theologie deze winst dat voor haar een eigen terrein werd gevindiceerd, ze verkreeg dit voordeel slechts ten koste van een hoofdsche buiging voor een wijsbegeerte, die 't voor haar belangrijkste miskende.

Bovendien bracht de parallellie van subject en object, die beide zich onder hetzelfde metaphysisch schema moesten buigen, mede, dat aan deze bovennatuurlijke wereld beantwoordde een even bovennatuurlijk orgaan, het geloof. Doch waar de Middeleeuwen het existentie-oordeel in onzen zin verwarden met het waarnemingsoordeel en z'n analogie, gaf men zich niet voldoende rekenschap van het ontwaringsmoment bij het vinden van de woordopenbaring Gods. Terwijl dus eenerzijds de wedergeboorte en het „gelooven in” werden verkerkelijkt ⁴⁸), werd het „gelooven dat” beperkt tot de vorming van begrippen omtrent dit bovennatuurlijk gebied en bleef dus slechts gradueel verschillen van de werkzaamheid op het terrein der theologie.